

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Salesiánská pedagogika a její vývoj v ČR
po roce 1989

Vedoucí práce: **Doc. Michal Kaplánek, Th.D. -KPD**

Autor práce: **Marta Soldátová, DiS.**

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 2.

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci „Salesiánská pedagogika a její vývoj v ČR po roce 1989“ vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na příslušných internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz, provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne.....

.....

Marta Soldátová

NÁZEV PRÁCE:

Salesiánská pedagogika a její vývoj v České republice po roce 1989

ANOTACE:

Předmětem mé bakalářské práce je salesiánská pedagogika a její vývoj v České republice po roce 1989. Salesiánská pedagogika využívá při výchově mládeže preventivní výchovný systém. Tento systém je aplikován v tzv. Salesiánských střediscích mládeže. Ve své práci jsem se věnovala pedagogickým metodám, které se v těchto střediscích v současné době využívají. Cílem práce bylo zaznamenat vývoj přístupu a metod od roku 1990 do současnosti. Tento vývoj dokumentuji několika rozhovory, které jsem uskutečnila s respondenty salesiánských zařízení.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Preventivní systém

Salesiánské středisko mládeže

Volný čas

Výchovné prostředí

TITLE:

The pedagogy of Salesians of Don Bosco and its development in the Czech Republic after 1989

SUMMARY:

The subject of my bachelor thesis is Salesian pedagogy and its development after 1989 in the Czech Republic. In the education of youth, Salesian pedagogy utilizes a preventive educational system. This system is applied in so-called Salesian Youth Centers. In my work, I focused on the pedagogical methods currently used in these centers. The main aim of my thesis was to monitor the development of approaches and methods from year 1990 to present. This development is documented by several interviews I have made with the Salesian centre respondents.

KEYWORDS:

System of Prevention

Salesian Youth Centre

Leisure Time

Educational Environment

Obsah

Obsah.....	1
Úvod	3
Teoretická část	4
1. Výchovný systém Dona Boska	4
1.1. Don Bosko – život a pedagogické zásady	4
1.1.1. Don Bosko - zakladatel tří společností	6
1.2. Salesiánské poslání v Čechách	7
1.3. Počátky chaloupek.....	8
1.4. Chaloupky po roce 1968	9
1.5. Chaloupky po roce 1974	9
1.6. Chaloupky a přelomový rok 1981	10
1.7. Chaloupky po roce 1989	10
1.8. Chaloupky po roce 1990	10
1.8.1. Čtyři základní obecná kritéria salesiánské práce	11
1.9. Salesiánské dílo v České republice po roce 1990	12
2. Salesiánská střediska v České republice	13
2.1. Proměna cílové skupiny po roce 1989.....	13
2.2. Činnost v salesiánských střediscích mládeže	14
2.3. Prostor salesiánských středisek v České republice po roce 1990	15
2.4. Organizované činnosti salesiánských středisek mládeže	16
2.5. Vývoj salesiánských středisek mládeže po roce 1989	17
3. Salesiánská pedagogika	19
3.1. Principy a zásady salesiánské pedagogiky	19
3.1.1. První pilíř - ROZUM	21
3.1.2. Druhý pilíř - NÁBOŽENSTVÍ – VÍRA.....	21
3.1.3. Třetí pilíř - LASKAVOST	22
3.1.4. Další důležité zásady	22
4. Metody používané v salesiánských zařízeních	24
4.1. Metody v salesiánských střediscích.....	24

4.2. Sociální práce a sociální pedagogika v pastoraci mládeže	25
4.3. Metodika salesiánské výchovné a pastorační práce	25
4.4. Specifické metody salesiánské výchovy	26
4.5. Nedirektivní metody salesiánské výchovy	27
4.5.1. Animace	27
4.5.2. Kulturní animace	29
4.5.3. Animátor	30
4.6. Informální edukace	30
Výzkumné šetření	33
5. Osobní návštěva salesiánských center	33
5.1. Otázky pro zaměstnance zařízení	33
5.2. Rozhovory se zaměstnanci salesiánských center	34
5.3. Vyhodnocení rozhovorů a dotazníků	37
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	42
Internetové zdroje	44
Seznam příloh	45

Úvod

Dnes téměř 30 let po sametové revoluci, kdy panuje politická svoboda a svoboda cestování, získala prioritu rovněž svoboda náboženská a svoboda osobní, tedy volnost a přístup k informacím. To vše se odrazilo v životě každého jednotlivce. Změny se promítly také do činnosti „salesiánské rodiny“ v České republice. Tato bakalářská práce je zaměřena na salesiánskou pedagogiku a její vývoj. Přiblížím také život Jana Boska a Společnost Františka Saleského.

První salesiánskou společnost v České republice vybudoval katolický kněz Ignác Stuchlý přezdívaný Staříček ve Fryštáku u Zlína. Jedná se o první ústav určený pro výchovu mladých zanedbaných chlapců. Postupně na jeho podnět začalo v bývalém Československu budování i dalších salesiánských ústavů (Ostrava, Praha, Brno, Pardubice...).

V první části své práce se věnuji principům a zásadám salesiánské pedagogiky a jejího významu při výchově. V druhé části uvádím nedirektivní metody, které se využívají v salesiánských střediscích mládeže. V třetí části se věnuji specifikaci salesiánských středisek po roce 1998 a jejich legislativě. Ve čtvrté části vyhodnocuji rozhovory s deseti pracovníky salesiánských zařízení a nejpoužívanější metody a přístupy jednotlivých pracovišť. V závěru hodnotím práci Dona Boska.

Literatura, ze které jsem při psaní čerpala a vycházela, je uvedena na konci práce. Dále jsem využívala dostupné internetové zdroje a rovněž jsem vycházela z přímých osobních rozhovorů s pracovníky salesiánských středisek.

Teoretická část

1. Výchovný systém Dona Boska

1.1. Don Bosko – život a pedagogické zásady

Don Bosko, vlastním jménem Jan Giovanni Melchiorre Bosco, se narodil 16. srpna 1815 v Becchi - Piemontu v Itálii. Dětství prožil bez otce, osiřel ve dvou letech a vychovávala ho pouze matka Markéta spolu se dvěma bratry. Ta kromě toho pečovala o nemohoucí matku zesnulého manžela. Rodina byla chudá, ale nikdy netrpěla nedostatkem. Jan se odmalička podílel na všech pracích doma i na poli. Úkoly byly přiměřené jeho věku. Podíl na společném díle ve prospěch ostatních ho naplňoval štěstím. Přál si jít na studia, ale s tím nesouhlasil jeho starší bratr Antonio. Mezi oběma bratry pravděpodobně panovaly drobné neshody. Jan vynikal výbornou pamětí. V neděli bavil kamarády chozením po laně a artistickými výkony. Čas věnoval rovněž modlitbám a katechezi. Školu navštěvoval pouze v zimních měsících, v létě pracoval na poli a současně si přivydělával na studium prací u sedláků.

Kněz Don Calosso zjistil, že Jan má mimořádně dobrou paměť a skvělé předpoklady ke studiu. Zajistil mu ubytování a stipendium ve škole v nedalekém městečku Chieri. Poté, co Jan studia zdárně dokončil, se rozhodl vstoupit do semináře. V roce 1841 byl v Turíně vysvěcen na kněze. Poté nastoupil do výchovného ústavu, kde pracoval s problematickou mládeží. Na doporučení Dona Cafassa započal pastorační činnost ve věznicích, nemocnicích, dobročinných ústavech a ubytovnách, kde pomáhal nemocným a cizincům¹.

Don Bosko chtěl pracovat hlavně s mládeží. Don Cafasso ho v této činnosti podporoval, protože v bezprizorní mládeži viděl počínající společenský problém. Pokud se těmto chlapcům podařilo najít si práci, byla to zpravidla náročná výpomoc na stavbách, kde pracovali 15 – 17 hodin denně. V opačném případě žili na ulici v bídě. Boskovi se podařilo k těmto mladým problémovým lidem přiblížit a časem získat jejich důvěru. Don Bosko poznal, že situace mládeže je velmi složitá. Vypracoval si zvláštní plán, na základě kterého se chtěl pokusit proniknout do jádra problémů místní mládeže. Uvědomoval si nezbytnost zázemí, vzdělání, práce a víry. Začal zanedbané chlapce učit číst a psát a zároveň si vyhradit čas na koníčky a katechezi. Chtěl, aby si uvědomili, že jsou Božími dětmi, že jejich život má i vyšší

¹ BOSCO, T., NANNI C. *Dej mi duše: salesiánská tradice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Dějiny křesťanských spiritualit. ISBN 80-7192-882-8.

smysl. Duchovní život považoval za nejvyšší prioritu. Tento systém se stal pilířem jeho výchovného plánu. Protože byl denně v kontaktu s chudými lidmi, odložil kněžské hedvábné roucho. Začal nosit prosté tmavé kněžské oblečení. To mu bylo vytýkáno řadou katolických kněží, kteří se s jeho postoji neztotožňovali. Kněžstvo v Turíně Boskově činnosti nepřikládalo váhu. Kněží se zaměřovali především na vlastní pohodlí. Z každodenních bohoslužeb, kde kázali o lásce a skromnosti, se vraceli do pohodlí vlastních bytů.

Don Bosko vždy upřednostňoval péči o nezaopatřené chlapce před vlastním pohodlím. Na počest Františka Saleského nechal Don Bosko vystavět v Turíně svou první oratoř. Oratoř bylo místo, kde se chlapci měli cítit jako doma. Vytvořilo se zde přátelské, otevřené prostředí, kde se vzdělávali a připravovali na budoucí povolání, ale také si hráli, sportovali a různě se realizovali. *Oratoř měla plnit funkci domova, školy, hřiště a farnosti.*²

Zpočátku kolem sebe shromáždil několik vzdělaných chlapců, kteří měli jít příkladem těm problematickým. Ve snu mu byla vnuknuta myšlenka, že vždy všechno pochopí v pravý čas. A že to pochopí láskou, vlídností a radostí, spíše než zlobou a trestem. Jeho výchovný systém byl založen na **laskavosti, rozumu a náboženství**. Učil chlapce řemeslu, založil učňovské a večerní školy. Staral se rovněž o jejich duchovní život a snažil se do jejich životů vnést potřebný řád. Každý den začínali modlitbou. Večer se rovněž modlili k Bohu a děkovali za vše, co se jim povedlo v průběhu dne. Ve spolupráci s Marií Dominikou Mazzarellou, založil řeholní institut „Dcery Panny Marie Pomocnice“. Později založil společenství laiků. Všem společenstvím, která Don Bosko založil, se říká „**salesiánská rodina**“. Sám Don Bosko měl údajně několik mystických zážitků. Věřil, že celý život ho doprovází matka Ježíše Krista, která mu skrze sny poskytuje rady. Silná víra k Marii mu pomohla překonat celou řadu překážek. Věřil, že mu víra v ní pomáhá k získání prostředků na pokrytí nezbytných potřeb. Jeho práce s mládeží začala mít první úspěchy v Turíně, později v celé Itálii a postupně se šířila do celého světa.

Svou pozornost zaměřoval i na laiky³, kteří byli zodpovědní za evangelizaci své rodiny (která sestávala i z několika generací). Věřil, že víra v rodinném prostředí stmeluje mladé i dospělé, rodiče i vychovatele a ukazuje cestu k Bohu: „*Být dobrý křesťan a poctivý občan*“.⁴

² KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 20)

³ MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7.: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4.

⁴ Srov. tamtéž (S: 43, 63, 83)

Po celý svůj život Don Bosko pilně pracoval, ale potýkal se s nedostatkem financí. Řídil se heslem „*práce a mírnost ve všem přivedou kongregaci k rozkvětu, ale pohodlnost a přepych je znamením zániku*“⁵.

Na sklonku života dostal prostředky od papeže Lva XIII. na výstavbu kostela Božího Srdce v Římě. I tady byla vybudována oratoř⁶ s velkým útulkem, která sloužila ke vzdělávání mladých chlapců z blízkých čtvrtí. *Don Bosko založil internátní školy, domovy mládeže, průmyslové školy a gymnázia*⁷. Rok před jeho smrtí byl kostel Božího Srdce v Římě vysvěcen.

Jeho životním cílem bylo šíření salesiánské víry pomocí misí. Už za jeho života se salesiáni šířili do celého světa, hlavě do Jižní Ameriky. Na Slovensko přišli salesiáni už v roce 1924 a do Čech pak v roce 1927.

1.1.1. Don Bosko - zakladatel tří společností

Don Bosko skutečně uvažoval nadčasově. Byla mu vnuknuta výchovná metoda založená na lásce, kterou má pečovat o nejslabší část lidské společnosti - o děti. Bosko založil několik společností:

1. Společnost svatého Františka Saleského byla založena v roce 1859.
2. Společně se svatou Marií Dominikou Mazzarellovou založil v roce 1872 Don Bosko Institut Dcer Panny Marie Pomocnice.
3. V roce 1876 bylo založeno zbožné sdružení salesiánských spolupracovníků. Jedná se o třetí větev salesiánské rodiny, sjednocené se Společností svatého Františka Saleského, která je označována také jako Salesiánská společnost svatého Jana Boska nebo jako Salesiánská kongregace.

⁵ Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského. [s.l.]: [s.n.], [1984]. ISBN neuvedeno.

⁶ Pojem „volná oratoř“ jsem převzala z VPPK Brno-Žabovřesky (Ve VZ tohoto střediska je kladeno rovnítko mezi pojmy volná oratoř a otevřený klub.)

⁷ Tamtéž (S. 20)

1.2. Salesiánské poslání v Čechách

První zprávy o společnosti sv. Františka Saleského na našem území pocházejí z roku 1882 a pojí se s dcerou Františka Palackého, Marií Riegrovou. Pokroková společnost, ve které se M. Riegrová pohybovala, už v té době viděla společenský problém v chudých opuštěných osiřelých dětech⁸. Salesiánské principy výchovy - rozum, laskavost, náboženství ji nadchly.

Ignác Stuchlý, první český salesián, své zkušenosti o učení Dona Boska získal během svého působení v Itálii a Jugoslávii. Salesiánské dílo ve prospěch mládeže šířil do celého světa. První Salesiánský dům založil ve Fryštáku u Zlína v roce 1927. Ignác Stuchlý sem přivedl 17 chlapců a tři salesiány. Následně byly zřízeny další ústavy pro nejchudší mládež. Tyto ústavy měly obdobný program jako dnešní domovy mládeže. První byl založen v Brně – Žabovřeskách, další pak v Praze – Kobylisích a poté v Ostravě. Ignác Stuchlý („Staříček“) byl jmenován prvním ředitelem salesiánské komunity v Ostravě. Od září 1935 byl jmenován inspektorem nově zřízené samostatné české Salesiánské provincie. Při domovech byly zřizovány oratoře, ve kterých se připravovali noví salesiáni. Pro mladé lidi se pořádaly různé akce, jako např. skauting, pobyty v přírodě, pobyty u vody apod. Při těchto aktivitách se podporovala pracovitost, čestnost, pravdomluvnost a další ctnosti. Nechyběly pravidelné společné modlitby. Mladí se účastnili bohoslužeb v chrámu i v přírodě. Vzdělávali se, připravovali se na budoucí povolání a učili se být zodpovědní za sebe i za prostředí, ve kterém žili a pracovali. Každý den děkovali za všechno dobré Stvořiteli.

V průběhu II. sv. války byly některé salesiánské domy zabrány německými jednotkami SS. Opětovná činnost salesiánů začala hned po válce. Nová politická moc pod vedením sovětského svazu podporovala marxisticko-ateistickou ideologii. V roce 1950 v dubnu po „Bartolomějské noci řeholníků“ byla z politických důvodů přerušena činnost salesiánské obce. Salesiáni ustoupili do ilegality. Mnoho kněží bylo zatčeno, případně pronásledováno. Konání bohoslužeb bylo zakázáno. Mnozí duchovní vedli navenek civilní život. Pracovali ve fabrikách či kotelnách. V ilegalitě vystudovala řada duchovních a řada kněží byla tajně vysvěcena mimo Českou republiku. Vznikají tzv. „**chaloupky**“⁹. Činnost salesiánů pokračovala v ilegalitě na chalupách věřících, na letních táborech a na chatách až do roku 1989. Občané se v té době věnovali chatám, chalupám a zahrádkaření. Tehdejší politický režim tyto aktivity u svých občanů podporoval. Proto Státní bezpečnost činnost „chaloupek“

⁸ <http://brno.sdb.cz/salesiani/> (15. 2. 2017, 14:00)

⁹ Vysvětlím v bodě 1.3.

nikdy neodhalila. V letech 1987 – 1989 pod vedením Reverenda (Pavla Kadlečíka) narůstá počet chaloupek na 83. Na sklonku totality nabývá množství salesiánů úctyhodných rozměrů a zahrnuje asi 1300 chlapců a 300 animátorů.¹⁰ Práce v ilegalitě lidi nesmírně stmelila. Vznikala celoživotní přátelství.

1.3. Počátky chaloupek¹¹

V době totality, v sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století, organizovali salesiáni tajné prázdninové tábory pro mladé chlapce s křesťanským zaměřením. Bydlelo se většinou v přírodě nebo (po dohodě s majiteli) na opuštěných chalupách. Akce pořádané ve skromných podmínkách chaloupek v době totality probíhaly v největším utajení před státní bezpečností. To všechno mimořádně působilo na dospívající chlapce a ovlivňovalo průběh celé akce. Hlavní činnosti byly zaměřeny na výuku katecheze, manuální práci, sport a hry. Typickými znaky pro salesiánskou společnost byla radost, příjemná rodinná atmosféra a malý počet účastníků (sedm až osm). Navenek skupina působila jako parta mladých, kteří si přivydělávají práci. Večery trávili u ohýnku a zpěvem písní. Lidi v době totality byli maximálně solidární. Obyvatele „chaloupek“ včas upozornili na nečekanou návštěvu státní bezpečnosti. „Chaloupka“ bylo krycí jméno buňky křesťanské mládeže organizované salesiány. Některé programy probíhaly i v průběhu školního roku. Malá skupina účastníků tvořila letní salesiánské prázdninové tábory. Každá buňka pracovala samostatně, proto nikdy nemohla státní policie odhalit hlavní členy organizace.

Krátké uvolnění nastalo v roce 1968. Salesiáni si uvědomovali svobodu, a tím i nové možnosti při práci s mládeží. Začali nenápadně koordinovat různé aktivity pro mladé lidi. V této době působí salesiánští pracovníci Karel Tinka, Josef Kubín a František Míša (Dominus), kteří začínají rozvíjet různé aktivity. V letech, které následovaly po srpnové invazi Sovětského svazu, se podmínky, ve kterých se nacházeli věřící, zhoršily. Chaloupky pokračovaly ve své prázdninové činnosti. Jaroslav Lank vedl salesiánské chalupářské dílo na

¹⁰ www.pametnaroda.cz/story/kadlecik-sdb-pavel-1953-3309 (8. 5. 2016, 2:53)

¹¹ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky: salesiánské prázdninové tábory v době totality*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-705-1.

opuštěné faře v Petrovicích poblíž Kostelce nad Orlicí. Chlapce přivedl Dominus s pomocí různých salesiánů, diecézních kněží a známých. Arcík, který tuto práci vykonával před více než deseti lety, měl obavy, aby ji zvládnul. Avšak spolu s asistenty a pomocníky ji zvládal obstojně.

1.4. Chaloupky po roce 1968

První prázdninové pobyty se začaly uskutečňovat v skromných podmínkách. Obyčejně to bývaly tři turnusy. Na každém turnusu bylo okolo 20 - 30 chlapců, jejichž věk se pohyboval od 10 do 15 let. Každý chlapec si mohl sám vybrat jméno a ostatní jeho přání respektovali. Přezdívky a hanlivá jména se nepodporovaly. Důležitá byla srdečná rodinná atmosféra, salesiánský duch charakterizovaný preventivním systémem Dona Boska, v jehož duchu celá akce probíhala. Dodržovaly se stanovy salesiánů, které se týkaly čtyř hlavních bodů:¹² *domov, hřiště, škola a farnost*¹³. Arcík (Arcišef), byl učitelem, a jelikož měl o prázdninách volno, mohl se v jejich průběhu plně věnovat mladým. V roce 1975 musel však místo učitele opustit. Jiné zaměstnání mu už neposkytovalo tolik volna, a především, neměl volno v létě, v čase prázdnin. Podobné prázdninové akce probíhaly i na jiných salesiánských chaloupkách České republiky. Chlapce navštěvoval kněz. V chaloupce nebo v jejím okolí se konaly bohoslužby. Kromě chlapců se aktivit v chaloupkách účastnilo také několik dívek, které zde vařily a dbaly o úklid a prádlo¹⁴. Chaloupky určené pro dívky byly jinde a byly i jinak organizovány. Obyvatelé chaloupek se vzájemně setkávali pět- až šestkrát v roce.

1.5. Chaloupky po roce 1974

Nová etapa v chaloupkovém díle nastává v roce 1974 po vysvěcení Karla Herbsta („Káji“) na kněze. Stal se jednou z hlavních osobností chaloupkového díla. V osmdesátých letech se pod tlakem státní bezpečnosti skupiny zmenšily na maximálně 8-12 účastníků. Mezi dospívající mládeží byl o tyto „chaloupky“ velký zájem. V této době se Kája věnoval

¹² Vysvětlím v bodě 1.8.1

¹³ PALUŠČAK, P. *Salesiánská výchova do kapsy*. Salesiánská asociace Dona Boska, o. s. (SADBA) Kobylišké nám. 1, 182 00 Praha 8, 2012. (S: 20)

¹⁴ Srov. <http://www.janbosko.pavucina.org> 15. 4. 2017 (15. 4. 17, 10:55)

chlapcům ve věku od 12 do 15 let. Tato věková kategorie se stala hlavní cílovou skupinou díla. Připravoval systém katechezí ve formě osnovy.

1.6. Chaloupky a přelomový rok 1981

Významnou osobností chaloupkového díla salesiánů se stal Pavel Kadlečík přezdíváný Reverend. V roce 1978 se seznámil se společenstvím salesiánů a s Kájou Herbstem. V roce 1979 byl na svém prvním asistentenském setkání v Praze. Reverend se zasloužil o značný vzrůst počtu chaloupek a propracovanější přípravu asistentů na častých asistentenských setkáních

Když chlapci dosáhli věku 17 let, jezdili jako asistenti, na puťáky a různé vzdělávací akce. Získali dobré přátele, kteří pomáhali zvládnout krize a předejít nebezpečí, nebo vyřešit různé problémy, které potkávají mladé lidi v období dospívání. Vstupem na střední školu měli další povinnosti související s učením, seberealizací a hledáním budoucího povolání. Hlavně věděli, na koho se obrátit v případě problému a kde a jak trávit volný čas. Velký význam při získávání nových účastníků sehráli kněží z nejrůznějších farností. Na počátku vedli chaloupky pouze salesiáni, ale v pozdějších letech mohl koordinátor svěřit vedení vhodným schopným jedincům. Díky práci Reverenda se počet chaloupek zvýšil z 62 na 83, a to zejména v Praze a jejím okolí.

1.7. Chaloupky po roce 1989

V letech 1988 až 1989 se počet chloupek zvýšil natolik, že je bylo těžké řídit a rozvíjet centrálně. Reverend připravoval rozdělení díla v České republice na tři části. Severní Moravu, kde by převzal zodpovědnost P. Pavel Kuchař, Jižní Moravu, kterou by vedl P. Josef Kopecký ml. a Čechy, které by Reverend spravoval dál osobně. Ve školním roce 1988 – 1989 pracovali na tomto díle všichni společně a po prázdninách 1989 začal každý svůj úsek spravovat samostatně.

1.8. Chaloupky po roce 1990

Chaloupky a prázdninové pobyty si organizovala postupně nově vznikající salesiánská střediska mládeže. Jednotlivé oblasti se začaly osamostatňovat. V roce 1990 si západní Čechy a Plzeň převzal do správy P. Michal Kaplánek. Severní Čechy řídil P. Miroslav Maňásek.

V oblasti Jižních Čech, v Českých Budějovicích, budují a rozvíjejí chaloupky P. Michael Martinek a P. Jaroslav Kuchař¹⁵. V roce 1991 začali salesiáni působit také v Pardubicích. Aktivity v chaloupkách a asistentská setkání začaly v této době probíhat také v Sebranicích u Litomyšle a dalších místech České republiky¹⁶.

Účastníci a asistenti „prvních“ chaloupek se začali znovu setkávat pod přezdívkou „Staré páky“. Podobné setkání dívek, které se chaloupek účastnily, byla například akce „Mladé maminky“. Salesiánské dílo „chaloupek“ bylo ve svém výchovně-pastoračním zaměření řazeno na třetím místě za oratoří a salesiánským střediskem mládeže.

1.8.1. Čtyři základní obecná kritéria salesiánské práce

Salesiánská výchova se uplatňuje v různých formách činnosti. Pro stanovení cílů a následného hodnocení se používají čtyři základní obecná kritéria salesiánské práce. Inspirují se zkušeností první turínské oratoře. Tradičně se nazývají *domovem, školou, farností a hřištěm*.¹⁷

Domov – každý příchozí se cítí osobně přijímán a vítán. Má prostor a spoluodpovědnost za vytváření prostředí, kde vládou vřelé rovnocenné vztahy. Členové prohlubují svou příslušnost ke společnosti. Podílí se také na programové nabídce. *Konkrétním způsobem projevují svou lidskou a křesťanskou solidaritu salesiánům spolupracovníkům, kteří jsou nemocní nebo mají těžkosti, a doprovázejí je láskou a modlitbou*.¹⁸

*Škola*¹⁹ – je prostor vytvořený pro vzdělávání. V mimoškolní oblasti sem lze zahrnout nejen rozvíjení zájmů, ale také např. výuku k samostatnosti a k tomu, jak obstát v životě apod. Řadí se sem i náboženské vzdělávání.

¹⁵ Srov. VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky: salesiánské prázdninové tábory v době totality*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-705-1.

¹⁶ Srov. tamtéž

¹⁷ SKLENÁŘ, M. *Salesiánská příručka do kapsy: pro animátory a dobrovolníky, kteří se inspirojí přístupem Dona Boska*. Salesiánská asociace Dona Boska, o. s. (SADBA) Kobylické nám. 1, 182 00 Praha 8. 182 00 Praha 8, 2012. (S. 20)

¹⁸ Srov. tamtéž

¹⁹ Srov. tamtéž

*Farnost*²⁰ – přichozí člověk má možnost se setkat s radostně prožívaným evangeliem. Každému je dán prostor pro jeho spirituální rozvoj.

*Hřiště*²¹ – salesiánský dům je místem radostné a živé rekreace. Zároveň je prostorem, kde se lidé setkávají se svými přáteli.

1.9. Salesiánské dílo v České republice po roce 1990

Ještě před sametovou revolucí se počet „chaloupek“ a členů natolik zvýšil, že bylo třeba vedení salesiánské obce z důvodu bezpečnosti decentralizovat. V průběhu prázdnin ještě celé vedení spolupracovalo, po prázdninách však za severní Moravu převzal zodpovědnost P. Pavel Kuchař, Jižní Moravu začal spravovat P. Josef Kopecký ml. a Čechy řídil P. Pavel Kadlečík.

Protože práce salesiánů v průběhu totality probíhala v ilegalitě, neměla jednotnou koncepci. Představa navázat na původní práci z 50. let a otevřít nová internátní gymnázia, už byla nereálná.

Byly předloženy následující návrhy:

***Integrační představa** - úsilí salesiánských představitelů integrovat české salesiánské dílo co nejdříve do celosvětové salesiánské kongregace a převzít pastorační metody, které se ve světě už osvědčily²².*

***Revoluční představa** - označuje přesvědčení, že je třeba dělat věci úplně jinak, než doposud.²³*

Ve skutečnosti se nakonec prosadila kombinace představy **kontinuální** a **reformační**. To znamenalo, že část salesiánů pokračovala v dosavadní činnosti. Druhá část se snažila najít nové způsoby v oblasti pastorační, což bylo nejbližší k naplnění salesiánského poslání: Jejím úkolem bylo řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světě a síle evangelia.

²⁰ SKLENÁŘ, M. *Salesiánská příručka do kapsy: pro animátory a dobrovolníky, kteří se inspirojí přístupem Dona Boska*. Salesiánská asociace Dona Boska, o. s. (SADBA) Kobylické nám. 1, 182 00 Praha 8. 182 00 Praha 8, 2012. (S. 20)

²¹ Srov. tamtéž

²² KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 64)

²³ Srov. tamtéž

V oblasti salesiánské pastorace zaujali místa vysoce kvalifikování a vzdělání odborníci; hlavními aktivitami na poli vzdělávání bylo založení Křesťanského gymnázia v Praze-Hostivaři a Cyrilometodějského gymnázia v Prostějově a následně Vyšší odborné sociálně pedagogické a teologické školy – JABOK. Salesiáni podpořili vznik Teologické fakulty Jihočeské univerzity, vytvořili podmínky pro odbornou přípravu začínajících salesiánů i dalších pracovníků salesiánských zařízení; několik salesiánů přednáší na TF PU v Olomouci.²⁴ Ve Fryštáku v domě Ignáce Stuchlého byl otevřen nový projekt, který nabízí pobyty problematické mládeži. Oratoře²⁵ v salesiánských zařízeních mají charakter otevřené nízkoprahové práce s problematickou mládeží, špatně socializovanou, nebo s vyloučenou mládeží. Tato práce s mládeží má sociální prevenci.

V dnešní době salesiánská rodina využívá i moderní media v oblasti internetu, například internetový salesiánský portál - www.sdb.cz, Salesiánské hnutí mládeže – www.shm.cz. Rovněž využívá sdělovací prostředky, jako je ČT Brno, rádio Proglas, Salesiánské mediální centrum, Salesiánské audio-video centrum, TV Noe; bylo založeno nakladatelství „Portál“ a tiskárna „Adalbert“; salesiánská obec vyslala misionáře do Bulharska a Německa

2. Salesiánská střediska v České republice

2.1. Proměna cílové skupiny po roce 1989

Salesiánská střediska a kluby mládeže představují jeden z pilířů salesiánského díla v České republice. Tyto instituce se začínají formovat už od roku 1990. Původně se jednalo o projekt zaměřený na činnost salesiánů související s výchovou mládeže. Později jej však bylo nutno přizpůsobit charakteru mládeže, která středisko navštěvovala. Například dětem, jejichž rodiče nechodili do kostela nebo dětem ze sídlišť, které se bez cíle toulaly ulicemi. Dále dětem, jejichž rodiče na ně kvůli pracovní vytíženosti neměli dostatek času a dětem, jejichž chování nemělo žádné vytyčené mantinely a jež libovolně porušovaly morální a etické normy, či nedodržovaly povinnou školní docházku. Velké procento takových dětí tvořila romská mládež. Někdy se středisko stalo jediným místem, kde si na děti udělal čas dospělý člověk,

²⁴ VAŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu: Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Salesiánská provincie Praha – Odbor pastorace mládeže Kobylišké nám. 1, 180 00 Praha 8, 2002.

²⁵ DOI: Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR. (S. 7)

kteřý se o ně zajímal a jednal s nimi přátelsky. Dětem středisko poskytovalo prostor pro zábavu, sportovní aktivity a možnost prvního setkání s vírou. Jednalo se o místo, kde dotyčné děti potkaly kamarády, prožily dobrodružství a řešily záhady, ale také získávaly znalosti a dovednosti z praktického života. Byly zde optimální podmínky pro navázání pevných a kvalitních sociálních vztahů. V mládeži se časem probudilo svědomí a postupně se začala seznamovat s Písmem svatým. Cílovou skupinou středisek tvořila ohrožená mládež. Představa oratoře z padesátých let prošla vývojem. V počátcích roku 1990 bylo původně zamýšleno spojit klukovskou zábavu s katechezí. Následně se však ukázalo, že účastníci nemají zájem o náboženskou výchovu. Cílovou skupinou v salesiánských zařizováních byla spíše špatně socializovaná mládež. Z tohoto důvodu se změnil charakter oratoře na nízkoprahové zařizování pro děti a mládež (dále NDZM).

2.2. Činnost v salesiánských střediscích mládeže²⁶

Po roce 1995 se v České republice začala rozvíjet činnost salesiánů - *dílo základního typu*²⁷. Střediska mládeže nabízejí pestrou nabídku programů, rozvíjí se ve spojení s farností.

- oratoř – zachovává se Valdovský model oratoře “*domov, farnost, škola, hřiště*“
v oratoři je hlavně prostor pro sport a zábavu pro děti do věku 15 let; aktivně zde působí asistenti, nebo vychovatelé.
- zájmové kroužky - nabízejí realizaci mládeže ve věku 15 – 17 let
- katecheze – jsou zaměřeny na věkovou skupinu do 20 let; děti jsou zde připravovány na první přijímání, biřmování, nebo jsou vedeny k duchovnímu růstu
- kluby – občanské sdružení pracující s dětmi a mládeží do 26 let. Nabízí mládeži setkávání a seznamování se formou pravidelných akcí, zábavných nealko diskoték, rockových klubů, či poslechu živé hudby
- jednorázové akce – jsou akce určené pro širší veřejnost, přednášky, divadelní či filmová představení, sportovní a jiné soutěže, diskotéky, filmové produkce, koncerty apod.

²⁶ Srov. VÁŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu – Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002.

²⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 93)

- prázdninové a víkendové akce - jsou akce jak pro výše uvedené skupiny, tak i pro další zájemce

Cílovou skupinou, k níž směřuje práce každého salesiánského díla, je „chudá mládež, zvláště nejpotřebnější“²⁸.

2.3. Prostor salesiánských středisek v České republice po roce 1990

Salesiánská střediska mládeže měli po roce 1990 poskytovat *prostor fyzický*²⁹, pro rozvoj jejich *vztahů a aktivit* jako je určité zázemí, dům, hřiště. Současně *prostor v sociální*³⁰ oblasti *čas a možnosti, pro navázání sociálních vztahů, realizovat své představy*³¹ o kamarádství ve skupině, *o předávání zkušeností*, o férovém jednání, trávit a naplnit svůj volný čas užitečně. Jedná se vlastně o otevřenou nabídku s organizovanou činností.

Všechna salesiánská střediska usilují o uspokojení základních zájmů, sociálních a vzdělávacích cílů u dnešní mládeže. Proto podle M. Kaplánka, by *ideálně měla alespoň částečně splňovat tyto základní předpoklady*.

- *poskytovat možnost přístupu pro každého*
- *vyznačovat se nízkoprahovostí*
- *rozvíjet osobnost a učit se vztahům*
- *vytvářet projekty a nabídky pro skupiny*
- *zabývat se sociální prací se skupinami*
- *nabízet vzdělávací a kulturní programy*
- *učit demokracii*
- *jít za těmi, kteří pomoc potřebují*
- *prezentovat činnost na veřejnosti*
- *angažovat se ve společenském a politickém životě*³²

V dnešní době salesiánská střediska splňují ve skutečnosti nabídku oratoře. *Salesiánské středisko je zvláštní dílo, v němž se realizuje salesiánské poslání na poli informální edukace*³³,

²⁸ MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4. (S. 25)

²⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7 (S. 94)

³⁰ Srov. tamtéž

³¹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 94)

³² Tamtéž

2.4. Organizované činnosti salesiánských středisek mládeže

Salesiánská střediska mládeže měli po roce 1990 být ve skutečnosti spojovacím mostem mezi církevním a světským prostředím.

Programová nabídka v salesiánských střediskách mládeže je podobná, ale každé středisko má i nějaké své typické specifikum. Odvíjí se to od cílové skupiny, lokality umístění, vybavení, nebo v dostupnosti přírody. Společné pro všechna střediska jsou organizované aktivity.

Otevřená nabídka spontánních aktivit:

- **oratoř v užším slova smyslu** - volnočasový klub od 6 do 18 let, poskytující smysluplné trávení volného času. Prostor určený pro sport, zábavu za aktivní účasti pracovníků střediska.
- Dítě je registrováno ve školní matrice.
- **Cíle oratoře:** Rozvíjet nadání a dovednosti účastníků. Seznámit účastníky s křesťanskými hodnotami. Vychovávat k dobrovolnictví a práci pro druhé.

Pravidelné aktivity:

- **zájmové kroužky** – Kroužky nabízejí pravidelné, individuální či skupinové vzdělávání pro děti a mládež. Kromě získávání dovedností v různých oblastech jsou i možnosti pro rozvoj sociálních dovedností a tím přispívají k celkovému rozvoji účastníků. Kroužky dle výběru: horolezecké, výtvarné, dramatické, sportovní, hudební a další.
- **doučování školních předmětů** tvoří zvláštní skupinu pravidelných aktivit. Nabízí pomoc se zvládnutím školního učiva a zvláštní pozornost kladená na rozvoj učebních kompetencí dětí do 15 let.
- **kluby** - prostor pro dospívající mládež k vzájemnému setkávání, prostředí je bezpečné bez návykových látek a drog. V rámci klubu je zde nabídka sociálních služeb. Podle zákona (108/2006Sb.)

³³ KUBÍK, F., KUTARŇA, J. *Aktualizácia prevetívneho systému v dnešných časoch*. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8132-095-8. (S. 26)

jednorázové akce:

- **prázdninové a víkendové akce:** akce jsou pro skupiny i další zájemce, jsou zde nabízeny letní pobytové tábory – chaloupky pro kluky a holky.
- školení pro táborové vedoucí a dobrovolníky
- kurzy pro veřejnost
- **katechetické formační a spirituálně zaměřené skupiny** jedná se o skupiny různého věku do 20 let. Jsou zaměřeny na víru, náboženství, a řada aktivit se přesunula na farnosti.

2.5. Vývoj salesiánských středisek mládeže po roce 1989

Po roce 1989 pádem komunismu a změnou politického systému v České republice se uvolnily poměry v každé oblasti i v církvi. Salesiánští pracovníci vystoupili z ilegality a mohli svobodně rozvíjet svoji činnost. Byl jim postupně navrácen majetek a budovy. Měli už možnost žít v komunitách.

Opět byly obnoveny salesiánská střediska mládeže v Praze, Brně, Ostravě, Plzni, Pardubicích v Českých Budějovicích, Teplicích a ve Zlíně. Ve Fryštáku byl založen dům Ignáce Stuchlého.

Zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha. Statutárním zástupcem každého jednotlivého střediska je ředitel, který je jmenován provinciálem. Vedením střediska je pověřen ředitel. Každé středisko má svého ředitele. Ten podléhá zástupci provinciálu pro střediska mládeže. Delegát pro pastorační mládeže je zodpovědný za střediska mládeže po stránce metodické

V roce 1991, představený českých salesiánů ustanovil funkci „ředitel salesiánského střediska mládeže“. Ředitelé salesiánských středisek, ale neměli dostatečně ošetřené pravomoci ani k církvi, ani ke státu. Proto bylo nutné vyřešit financování a kompetence.

Jeho přímým nadřízeným je zástupce provinciála pro střediska mládeže. Po stránce metodické je za střediska zodpovědný delegát pro pastorační mládeže.

V roce 1990 vznikla možnost zaregistrovat salesiánská střediska jako domy dětí a mládeže a tím dosáhnout na financování z MŠMT. Volnočasové aktivity využívají u salesiánů převážně děti trpící sociální nouzí, děti ohrožené sociální exkluzí, romské děti. Projekty určené pro tyto skupiny jsou financované z prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí, případně od magistrátů, krajských úřadů.

Aby finanční prostředky byly schválené, musela být ještě ošetřena legislativa. Střediska musela vyhovovat platným vyhláškám a směrnicím.

Salesiánská střediska se věnují dospívající mládeži., nebo mládeži ohrožené, sociálně vyloučené se sociopatologickými jevy (alkohol, drogy, gamblerství)

Vedle oratoří vznikají kluby, kterým říkáme nízkoprahové kluby určené pro děti a mládež.

Salesiánská střediska mládeže a zařízení pro děti a mládež byla přijata do sítě školských zařízení. *Jejich činnost je v souladu s vyhláškou MŠMT ČR 432/1992 sb.* ³⁴ , a *vztahují se ne ně stejné podmínky jako na ostatní střediska pro volný čas dětí a mládeže, jejichž činnost je blíže specifikována v metodickém pokynu MŠMT ČR čj. 28 089/98-51*³⁵.

Salesiánská střediska mládeže jsou zařazena do sítě škol, tak jak je to zřízené na církevních školách, kde mzdy a výdaje jsou hrazeny z rozpočtu MŠMT³⁶. Zřizovatelem je salesiánská provincie Praha. Provinciál jmenoval pro každé středisko ředitele. Nízkoprahová zařízení jsou pro děti a mládež hrazena podle zákona o sociálních služebnách (108/2006 Sb.) Střediska jsou financována rovněž dotací z Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, dále jsou financována různými granty a účelovými dotacemi.

V České republice je v současné době 12 salesiánských středisek mládeže, která jsou vedena hlavně pracovníky ze salesiánské rodiny, a rovněž laiky a dobrovolníky. Jejich volnočasové aktivity jsou zaměřeny obecně na mládež, ale rovněž na mládež problémovou, sociálně znevýhodněnou a ohroženou.

V současné době je České republice devět salesiánských středisek mládeže, která jsou spravována a vedena Salesiány Dona Boska (SDB) ³⁷. To jsou střediska v Brně-Žabovřeskách, v Brně-Lišni, v Českých Budějovicích, v Ostravě, v Pardubicích, v Praze, v Plzni, v Teplicích a ve Zlíně. Pět středisek zařazeno do sítě školských zařízení, tj. Salesiánské středisko mládeže - dům dětí a mládeže v Brně-Žabovřeskách, v Českých Budějovicích, v Ostravě, v Plzni a v Teplicích.

³⁴ Srov. zák. č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních ve znění pozdějších předpisů, § 9 a § 19.

³⁵ VÁŇOVÁ, J. KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu - Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002. (S. 16)

³⁶ Srov. VÁŇOVÁ, J. KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu - Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002. (S. 16)

³⁷ https://cs.wikipedia.org/wiki/Salesiánské_středisko_mládeže#Salesi (3. 3. 2017, 16:09)

Dvě střediska mládeže, jsou vedena a spravována dcerami Panny Marie Pomocnice (FMA). Jsou to Středisko volného času pro děti a mládež Plzeň, Salesiánský dům dětí a mládež Ostrava

3. Salesiánská pedagogika

3.1. Principy a zásady salesiánské pedagogiky

Don Bosko při výchově mladých vycházel z praxe. Posuzování jeho výchovného systému se nám dochovalo ve vzpomínkách jeho žáků a rovněž Don Bosko o výchově mládeže napsal několik krátkých pojednání. V nich jsou popsány osvědčené pedagogické zásady a konkrétní výchovná pravidla. K jeho nejvýznamnějšímu dílu patří sešit s názvem *Il sistema preventivo nella educazione della gioventù (Preventivní systém výchovy mládeže)* z roku 1877³⁸. Obsahuje základní zásady jeho výchovného přístupu. Don Bosko ve své brožurce o *preventivním výchovném systému* staví do protikladu dva přístupy k člověku. Jeden z nich je preventivní. Tento systém znamená plnou svobodu, ale i omezení. Don Bosko v něm uplatňuje důvěru i bdělost. Druhý přístup je represivní.

M. Kaplánek uvádí, že Don Bosko pracuje ve dvou rovinách preventivního výchovného systému³⁹. Na základě toho se může uskutečnit zevšeobecněná prevence v širším pojetí jako mentální výrazový prostředek a kulturní rys, které kvalifikují celý výchovný proces⁴⁰. Snažil se chlapce vyvést z prostředí, které pro ně bylo mravně nevhodné a poskytnout jim podmínky, kde by byly uspokojeny jejich potřeby, a navíc by se mohli seberealizovat. Věřil, že v každém mladém člověku je „*zdravé jádro*“, proto každý může svobodně rozvíjet svůj vztah s Bohem. Bosko považoval za nejdůležitější, aby mladý člověk našel Boha a víru v něj si uchoval po celý život. Don Bosko postavil svůj výchovný systém na dvou protikladných aspektech:

³⁸ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 21)

³⁹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 19)

⁴⁰ Srov MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4.

- **represivní systém** - založený na striktním dodržování práv a povinností; kdy je prováděna pozitivní a negativní kontrola; pochvala a trest
- **preventivní systém** - předcházet všem nežádoucím situacím; systém je založen na důvěře a vzájemné úctě; Don Bosko zde uplatňuje **důvěru** a rovněž **bdělost**

Don Bosko pracoval nejen v rovině pedagogické, ale také v rovině sociální⁴¹.

Rovina sociální se týká fyzické pomoci, péče o zdraví, přípravu svěřenců na práci a zprostředkování základních hodnot. Práce Dona Boska byla v této rovině prevencí, která měla ochránit společnost před problémem, jež představovala právě zanedbaná mládež.

Rovina pedagogická je realizována v samotném výchovném procesu. Bosko vyjadřuje cíl své výchovy slovy: „*Chci vychovat dobré křesťany a poctivé občany*“⁴². Ve své výchově usiluje hlavně o to, aby byl život mladých lidí úspěšný, což je podle něho chápáno „*poznat a milovat Boha, sloužit mu v tomto životě a radovat se v nebeské vlasti*“⁴³.

V domech které Don Bosko zřídil, se nikdy nepoužívaly tělesné tresty, ani hrozby. Důležitý byl osobní příklad. Laskavost, rozvážnost a osobní přítomnost, to podle Boska byly základní atributy, kterými se má dosáhnout respektu, disciplíny a autority. Don Bosko vnímal výchovu mladých jako výchovu svědomí a srdce.⁴⁴

Svou citlivou lidskou pedagogiku shrnul Bosko do tří slov „**rozum, náboženství a laskavost**“. To jsou hlavní pilíře salesiánské výchovy. V logu salesiánů je toto vše obsaženo. Dospělá osoba vede děti za ruce (ruce jsou pilíře). Domeček poskytuje dětem rodinné prostředí, zázemí a pohodlí. Střecha je vlastně šipka směřující k nebi. Je to jednoduchý symbol, jehož význam je všem zřejmý. V tomto znaku jsou ukryty všechny symboly salesiánské pedagogiky.

⁴¹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 23)

⁴² Tamtéž (S. 22-23)

⁴³ Tamtéž (S. 24)

⁴⁴ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 30)

3.1.1. První pilíř - ROZUM

Rozvoj kognitivní je založen na rozumu. *Don Bosko doporučoval vychovatelům a mistrům v dílnách, aby nepoužívali sílu, ale dávali přednost rozumu*⁴⁵. Každý mladý člověk má přirozenou inteligenci a na základě reflexe dokáže korigovat své chyby. Rozum nás vede k zachování zákonů, společenských norem a pedagogických zásad. V každém člověku je něco dobrého a každý má oblast, kde je přístupný a citlivý. Tuto oblast Don Bosko nachází v člověku na základě rozumu a víry. Úkolem vychovatele je tuto oblast najít a aktivovat ji. Člověk je stvořený k obrazu Božímu a přirozeně touží po dobru a štěstí. To, zdali štěstí dosáhne, závisí pouze na způsobu, jakým využívá vlastní vůli a svobodu. Vůle a svoboda je pevně spojená s rozumem, neboť rozum umožňuje člověku vše vyhodnotit a následně vykonat svobodné rozhodnutí.⁴⁶

Rozum umožňuje přiznat své nedostatky. Výchova založená na rozumu znamená vzdělávání spojené s kulturou a úctou k lidským a křesťanským hodnotám. Vychovatel by neměl potlačovat či omezovat životní energii vychovávaného, ale vést jej k postupnému osobnímu růstu a zodpovědnosti. Pro zachování vnitřní svobody člověka je nutné respektovat jedinečnost jeho osobnosti. Měl by se hledat individuální přístup z hlediska preventivní výchovy. Mladého člověka je dobré neustále povzbuzovat, aby sám hledal správnou cestu a současně byl v psychické a mravní rovnováze. Rozum dává vychovateli možnost, aby se mládež vedle studia a přípravy na budoucí povolání věnovala také hře, zábavě, sportu, či rozvíjení talentu (umění, hudba, divadlo, zpěv).

3.1.2. Druhý pilíř - NÁBOŽENSTVÍ – VÍRA

Rozvoj transcendentní -Víra je druhý pilíř a je důležitým prvkem salesiánské pedagogiky. *Jenom s vírou je schopen člověk začít a zdárně dokončit své dílo.*⁴⁷ Víru pokládal Don Bosko za nejvyšší cíl a sjednocující prvek svého výchovného systému je spása duše. Jediný, nejdůležitější a základní motiv celé teologie a pedagogiky⁴⁸. „ Bůh tě vidí!“ to

⁴⁵ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4. (S. 53)

⁴⁶ Srov. MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4. (S. 54)

⁴⁷ Don Bosko *avvisio sacro*, 1849. MB III, (S. 65)

⁴⁸ MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4.

byl jediný donucovací prostředek jeho výchovného systému. Tento prvek výchovy převzal po své matce, Snažil se žákům předat víru, že v lidském životě je NĚCO nebo NĚKDO kdo nás přesahuje. Víra je pro člověka otázkou i odpovědí a vede ho k životu ve svobodě, solidaritě a spravedlnosti⁴⁹. Mladý člověk by si měl najít svou vlastní cestu k víře. Ta mu bude celý život pomáhat a věřit v sebe skrze Boha. *Prožíváním salesiánské spirituality získává „praktickou“ zkušenost se společenstvím církve*⁵⁰

3.1.3. Třetí pilíř - LASKAVOST

Rozvoj emocionální – láska je reálná lidská vlastnost. Určitá citlivost, příjemná srdečnost, pozorná náklonnost, prospěšnost, vstřícnost a vlídnost. *Tato láska je pro salesiány spolupracovníky Božím darem, který je spojuje s Bohem a s mladými. Je inspirovaná mateřskou přímluvou Panny Marie, která jim pomáhá v každodenním svědectví*⁵¹. Laskavost v pojetí Dona Boska měla autentické prvky lidského přátelství, vzájemné sympatie, úcty a důvěry. Tady vznikala otevřená srdečná atmosféra bez společenských zábran. *V salesiánském pojetí má velký význam autentický vztah mezi vychovatelem a vychovávaným*⁵².

Don Bosko se snažil chlapce nejdříve získat, aby je později mohl ovlivňovat. Následně vedl mladého člověka tak, aby sám přišel na to co je pro něho prospěšné. Je důležité, aby tato náklonnost byla oboustranná, jinak vychovávaný ztrácí důvěru, spontánnost. Vznikají-li zábrany v komunikaci s vychovatelem, potom vztahy ochladnou. Být vychovatelem podle Dona Boska není povolání, ale poslání a způsob života.

3.1.4. Další důležité zásady

- 1.) rodinnost – salesiánský dům se stává rodinou. Všichni jsme tam bratři. Všichni jsme zodpovědní za společné dobro, důvěru. Žít vzájemně s mládeží tak, aby se cítili jako doma, ale rovněž byli k prostředí zodpovědní, chránili a zvelebovali ho.

⁴⁹ <http://www.sasmcb.cz/o-nas/preventivni-system/>

⁵⁰ Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského. [1984] ISBN nevedeno. (S. 23)

⁵¹ Tamtéž (S. 24)

⁵² KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7.

- 2.) Asistence – přítomnost s mladými, naslouchat, být partnerem a průvodcem
- 3.) věrohodnost autorita – vychovatel má dodržovat podmínky a vnitřní řád zařízení
- 4.) láska vychovatele – otevřený srdeční vztah, udělat první krok ke smíření. Vždy jsem ochotný přijmout každého s láskou prokazovat mu úctu, chovat se laskavě a trpělivě. Jedná se o lásku otcovskou, bratrskou, přátelskou⁵³
- 5.) veselost a optimismus – nenechat se ničím odradit od dobré nálady. Nebrečet, že zrovna ON žije v tak hrozné době, že se narodil v tak hrozné rodině. Proto je potřebné prožít čas tak, abych se cítil co nejlépe. Užívat si výlety, hry, sport, hudbu, divadlo, ale i společnou práci, společné oslavy výročí, církevní svátky. Dokáže vychovávat a vést k radostnému křesťanskému životu.⁵⁴
- 6.) Pohostinnost – znakem salesiánů je pohostinnost. Všechny prostory jsou k dispozici mládeži. V každém nově přichozím vidím posla Ježíše Krista a tak se k němu i komunita chová. Je zde prostředí k rozvoji vlastní osobnosti i možnost k rozvoji, kreativitě tvořivosti. Zde se učí mladý člověk být zodpovědný za svůj život⁵⁵.
- 7.) náboženská praxe – v dnešní době je nutné přistupovat citlivě k náboženství. Je potřeba vytvořit přátelskou atmosféru, aby mladí lidé sami přemýšleli nad životem a jeho smyslem. Je potřeba nabízet prostor k rozjímaní, meditaci, k modlitbě i k bohoslužbě. Společně s nimi slavíme setkání s Kristem. Posloucháme slovo Boží, společně se modlíme.
- 8.) výchovné a pastorační společenství – patří sem všichni, kdo působí na salesiánské zařízení, kdo se podílí na výchově. Don Bosko uvádí, že vychovatelé nemohou *výchovný styl uskutečnit jednotlivě* ⁵⁶ Pro rozvoj mladých lidí je důležité komfortní klima, příjemná spolupráce se všemi účastníky kteří se

⁵³ Srov. VIGANO, E. Stanovy Společnosti svatého Františka SALESKÉHO, Řím 1984. (S. 41)

⁵⁴ KUBÍK, F., KUTARŇA, J. *Aktualizácia prevetívneho systému v dnešných časoch*. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8132-095-8. (S. 26)

⁵⁵ Srov. VÁŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu – Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002. (S. 12-13)

⁵⁶ Srov. VÁŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu – Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002. (S. 12-13)

podílejí na výchově. Hlavně porozumění a vzájemná úcta je vždy nutná, aby mladí měli hned od začátku důvěru ke společnosti a dobře se tam cítili.

4. Metody používané v salesiánských zařízeních

4.1. Metody v salesiánských střediscích

Salesiánská střediska využívají ke své práci širokou nabídku metod. Pojem metoda vysvětluje pedagogický slovník jako „záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli.

Metody používané v práci s mládeží, jsou závislé na cílové skupině, programovém zaměření a na kvalifikaci pracovníků salesiánských středisek. Střediska se zaměřují především na nízkoprahové skupiny, proto má metodika propracovanou koncepci. Metodické postupy se operativně vyvíjejí a zdokonalují v jednotlivých střediscích. Toto umožňuje salesiánským pracovníkům vést účelnou komunikaci s návštěvníky střediska, kde sociální pracovník diagnostikuje problémy. Velmi často nabízí na základě rozhovoru, adekvátní řešení. Spolupráce často ukončí účastník už ve chvíli, když se podaří problém částečně vyřešit. Účastník, by měl nadále pokračovat v programu preventivní činnosti. Měl by dále řešit své problémy prostřednictvím přednášek, zážitkových aktivit a skupiny.

Z analýzy salesiánské praxe odhalujeme tři aspekty nedostatku pedagogických metod.

1. aspekt rozvoje osobnosti - kde reduktor řeší jak momentální situaci, ale hlavně se zaměří na budoucnost mladého člověka
2. aspekt výchova k volnému času – nejen využívání volného času, ale naučit správně a zodpovědně zacházet s volným časem
3. aspekt socializační – vychází ze skupiny jako výchovného prostředí. *Výchovná práce skupiny je jedním ze základu koncepce kulturní animace, kterou vytvořil italský psycholog Mario Pollo s tvůrcem programu „pastorale giovanile“ Riccardem*

*Tonellim.*⁵⁷

⁵⁷ KUBÍK, F., KUTARŇA, J. *Aktualizácia prevetívneho systému v dněšných časoch*. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8132-095-8. (S. 28-29)

4.2. Sociální práce a sociální pedagogika v pastorační mládeži

Podle M. Kaplánek z hodnocení metodiky práce v salesiánských střediscích, upozorňuje na určitou disproporci mezi metodami sociální práce a metodami výchovnými. Metody sociální práce jsou dobře rozvinuty, pedagogické často nejsou úplně propracované a zůstávají jenom v rovině obecné.

Salesiánská pastorační mládež má ve srovnání s jinými sociálními službami podobné cíle, ale jinou filozofii.

Salesiáni vnímají mladé lidi, jako přátele, kteří potřebují pomoci v určité životní situaci a potřebují pomoci v zapojení do společnosti. Sociální práce řeší problémy mladého člověka v rovině individuální - poradenstvím intervence a v rovině systémové - zákony.

4.3. Metodika salesiánské výchovné a pastorační práce

Metodika je určitý systém metod, kterými se dostaneme k cíli. V pedagogickém slovníku se metody definují jako systém záměrných a systematických postupů a prostředků, které směřují k cíli ⁵⁸.

Salesiáni k dosažení svých výchovných cílů využívají širokou nabídku metod, kde se může jednat o metody zpracované v teorii sociální práce, případně jde o metody zdokumentované v pastorační teologii. Kde se jednotlivé metody používají, závisí na následujících faktorech.

- cílová skupina
- vlastní projekt (volba metody vycházející z poslání a cílů organizace)
- minimální standardy a jiné požadavky profesních sdružení a kontrolních orgánů
- obvyklé metody a jiné požadavky profesních sdružení a kontrolních orgánů
- obvyklé metody v konkrétní oblasti (pedagogika, sociální práce, pastorační)
- vzdělání a zkušenosti pracovníků

Různost pracovních metod souvisí rovněž diverzifikací pracovního zařazení a vzdělání pracovníků salesiánských zařízení. Ve farnosti je rozhodující role kněze. V salesiánských zařízeních jsou rozhodující role pracovníka salesiána, pedagogika volného času a sociálního

⁵⁸ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 73)

pracovníka. Z tohoto důvodu dochází v salesiánských zařízeních k profesionalizaci a specializaci vzhledem k používaným metodám. Na práci sociálních pracovníků, u kterých dochází ke specializaci používaných metod, se na ně vztahuje zákon o sociálních službách (zák. 108/2006Sb.). Práci pedagoga volného času upravuje zákon o pedagogických pracovnících (553/2004 Sb.) a na něj navazující vyhláška. Požadavky na pastoračního pracovníka nejsou legislativně zakotveny. Metody používané v salesiánských zařízeních vycházejí rovněž ze zkušenosti mimo salesiánskou rodinu a jsou ovlivněny vývojem kvalifikace pracovníků v oblasti sociální práce⁵⁹.

4.4. Specifické metody salesiánské výchovy

Ze zkoumaných dostupných dokumentů Dona Boska nejsou přesně specifikovány metody salesiánské práce s mládeží ani blíže určené metody o preventivním systému.

*Preventivní systém je salesiánský výchovný styl, který nám všem Don Bosko zanechal, abychom jej uplatňovali při výchově dětí a mládeže. Tento výchovný styl je postaven na předcházení negativním jevům, proto se pro něj používá název preventivní systém. Jedná se o výchovu v rodinném ovzduší důvěry a dialogu.*⁶⁰

Z rozhovorů, které provedl s respondenty salesiánských středisek v roce 2007 M.Svoboda v sedmi střediscích mládeže a v školicím středisku Dům Ignáce Stuchlého ve Fryštáku, zveřejnil ve své práci metody, které se dnes využívají při sledování cílů výchovy.⁶¹ Zjistil, že salesiánský vychovatel může použít různé metody, které vychovatel uplatňuje ve své praxi a tak vedou jedince k cíli.

- pedagogická komunikace
- kontaktní práce
- zpětná vazba
- doprovázení
- neformální vzdělávání
- podpora komunikace mezi vrstevníky
- podpora vzniku skupiny

⁵⁹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 78)

⁶⁰ <http://www.sasmcb.cz/o-nas/preventivni-system>. (12. 3. 2017, 18:30)

⁶¹ http://theses.cz/id/orjc2d/downloadPraceContent_adipIdno_10035

- modelová výchova (na základě příkladu vlastního života)
- případová práce
- poradenství
- zprostředkování navazujících služeb
- sociální práce se skupinou
- utvářená charakteristického sociálního prostředí

Později tyto metody rozdělil M. Kaplánek logicky do tří kategorií, podle zaměření na: rozvoj osobnosti, rozvoj skupiny, rozvoj individuální sociální práce.

L. Macák⁶² v roce 2009 zkoumal metody v salesiánských střediscích. Zjistil, že střediska mají bohaté zkušenost a letitou praxi. Je možné metody roztřídit a pojmenovat, nebo lépe specifikovat a rozpracovat. Nejvíce se rozvíjejí metody práce se školní třídou, skupinou žáků, na internátu. Tyto metody jsou běžné ve světě. U nás se prozatím rozvíjejí metody volnočasových aktivit, které nabízejí všechny salesiánská střediska mládeže.

Klubová činnost je u nás a můžeme ji chápat jako „oratoř pro adolescenty“⁶³

4.5. Nedirektivní metody salesiánské výchovy

4.5.1. Animace

Animace, tento výraz vychází ze slova anima (duše) je ve spojení slovním termínem oživit, oživovat, oduševňovat, vdychnout duši.

Mezi nedirektivní pedagogické metody salesiánské výchovy patří i animace. Není to sice metoda ale spíše přístup k výchově. Animátor zde využívá specifické prostředky, jako je životní optimismus, energie, radost (Don Bosko říká veselost), obětavost, nadšení a otevřenost. Prioritní je tady osobní přístup animátora ke každému členovi ve skupině. Užívá specifické prostředky, které se vztahují na rozvoj skupiny, na dynamiku a využívá k tomu hlavně metodu konverzace. Zvláštní prostředky orientované na komunikaci, začínaly vznikat v 70 letech 20. století.

Animace je formou výchovné práce založené hlavně na vztazích. Pedagogický slovník definuje *animaci jako výchovnou metodu založenou na nedirektivních a akčních metodách*

⁶² MACÁK, L. *Výchovné metody používané v salesiánských střediscích mládeže v České republice*. 2009, České Budějovice. Diplomová práce.

⁶³ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 79)

*povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii.*⁶⁴

Animace se vztahuje ke třem dimenzím lidského života:

- ***k osobní dimenzi***, která v sobě zahrnuje stránku aktivní i reflexivní, přičemž obojí je trvale zaměřené na hledání a vytváření osobní identity;
- ***k mezilidským vztahům***, kde se vytváří prostor pro vzájemnou otevřenost v rámci malé skupiny;
- ***k vnějšímu světu***, v němž se mohou členové skupiny uplatnit a který mohou současně aktivně ovlivňovat⁶⁵

Mario Pollo vychází ze zkušenosti z francouzské animace a rovněž z výchovné metody salesiánů. Ve spolupráci se salesiánem Riccardem Tonellim, rozšířil a dále rozvinul tuto metodu. Následně buduje vlastní směr animace, *kulturní animaci*. Na jedné straně vychází ze sociálně – kulturní animace, ale současně se vůči ní vymezuje. Tvrdí a je přesvědčený, že *kulturní animace je způsob života a postoj vedený láskou k životu*⁶⁶. Zde pod heslem láska k životu, Pollo interpretuje víru jako jednu z možností rozvoje každého jedince i společnosti jako celku. Můžeme teda říci, že se jedná o jasnou životní vyhlídku. Podstatné je zde, aby člověk věděl a plně si uvědomoval, odkud přišel a kam míří. *Kulturní animace* má základy v židovsko-křesťanské tradici.

*Pro Polla jsou směrodatné některé antropologické principy*⁶⁷, aby člověk nežil pasivně ze dne na den. Z toho důvodu svou koncepci postavil na lásce člověka k životu. Jediněc by měl svůj život prožívat aktivně, plánovat a realizovat si ho.

- *podstata lidstva je zahalená tajemstvím*
- *člověk je bytost historická, touží objevit smysl života a plánující svůj život*
- *člověk je bytost svobodná a současně omezená*
- *každý jedinec může konat dobro – a k tomu potřebuje osvobození*⁶⁸

⁶⁴ Srov. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOUBAUER, B. *Pedagogika volného času*. Klapkova 2,182 00 Praha 8: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6. (S. 77)

⁶⁵ KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4. (S. 7)

⁶⁶ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 84)

⁶⁷ Srov. DUDOVÁ, A., KAPLÁNEK, M., MACKŮ, R. *Mnohotvarý fenomén animace*. Pokus o rozdělení animace na základě východisek a cílového zaměření jednotlivých typů animace. *Pedagogická orientace*, 2011, roč. 21, č. 3, s. 284–304. ISSN 1211-4669. (S. 291)

⁶⁸ Srov. tamtéž

4.5.2. Kulturní animace

Kultura je soubor etických, sociálních, právních norem, náboženských hodnot, zvyků, kulturního, uměleckého poznání a souhrn schopností, kterými se jednotlivec v dané společnosti řídí. A prostřednictvím enkulturace předává dál následujícím generacím.

Kulturní animace se plně shoduje s výchovnou metodou Dona Boska, kde rozvoj mladého člověka se řídí myšlenkou i křesťanskou teologií, potřebou osvobodit jedince a vést je tak, aby dosáhli království Boží. Cílem kulturní animace je enkulturace.

Enkulturation je universální kulturní proces, který funguje v jedné každé konkrétní kultuře a v životě jednoho každého individuálního nositele kultury

- **adaptivní začleňování jednotlivců do příslušné etnické kultury, do jejího jazyka a do jejích tradic,**
- *fundamentální v období dětství, ale i jako celoživotní učební proces.*
- *výchova = intencionální a institucionalizovanou enkulturační pomoc⁶⁹*

Ve skutečnosti je to přijetí té kultury, ve které jedinec žije. V praxi kulturní animace stojí a rozvíjí se na čtyřech výchovných principech (pilířů).

1. *Zralé přijetí světa mládeže* - tady jsou obsažené osobnostní požadavky na vyzrálost vychovatele jako jeho odborná způsobilost, citová vyrovnanost, pochopení vlastní autonomie a pochopení role v procesu enkulturace. Don Bosko vstupoval do světa mládeže jako autorita, laskavá a přijímající.
2. *Utváření výchovného vztahu mezi vychovatelem a skupinou* – další požadavky na vychovatele, komunikační dovednosti, umění vychovatele hledat a najít to nejlepší, co v každé bytosti je. Animátor to pak pomáhá rozvíjet, aby jedinec si to uvědomil a měl vůli se rozvíjet a růst. Don Bosko vyžadoval, aby každý mladý člověk byl milovaný. A rovněž, aby tuto lásku cítil.
3. *Rozvoj skupiny jako výchovného prostředí* – animátor vytvoří takové podmínky ve skupině, kde každý jedinec se může svobodně prosadit a cítí se rovnocenným členem. Skupina působí pozitivně na jedince. Jedinec je schopen toto přijímat. Má také svobodu a vůli přizpůsobit se skupině, pracovat na sobě a převzít pozitivní atributy od skupiny.

⁶⁹ <https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2014/V285/animace-predn1.ppt> Nahodil, cit. dle dr. P. KUCHARĚ)

4. *Empirickou – kritický model plánování*⁷⁰ – tento princip obsahuje cíle, kde jsou rozpracované jednotlivé strategické kroky, etapy. Úseky jsou rozplánované tak aby vedli k cíli a byli kontrolovatelné. Vychází se z analýzy situace cílové skupiny.

4.5.3. Animátor

Animátor je vyžralá osobnost, která se zajímá o fungující skupinu. Animátor je vlastně ten, kdo skupinu oživuje, vede, aktivuje. V českém pojetí je to vedoucí skupiny, nebo vychovatel, který má vyvážený vztah k mladým lidem. V salesiánském prostředí můžeme hovořit, že animátor dbá o osobnostní, morální a křesťanský růst jedince. Jeho pozitivní, otevřená, osobnost je vzorem pro všechny. Vytváří prostředí, kde mladí lidé cítí, že jsou přijímáni, cítí se uvolněně a dobře. Všichni si pod vedením animátora, dobře rozumí, ctí se navzájem, jsou si rovnocenní, mohou nahlas projevit svůj názor a mohou se také prosadit.

Animátor formuje skupinu a nechá vyniknout jedince, aby objevil sám sebe. Prosadit křesťanství salesiánských pracovníků v českém prostředí je docela složité. I zkušení salesiánský pracovníci se v České republice někdy obtížně prosazují jako křesťanská organizace.

Vychovatel salesián nemá autoritativní přístup, protože by bránil v rozvoji mládeže, kterou vede. Pomáhá mladým, aby převzali iniciativu, sám přitom ustupuje vědomě do pozadí. Je však bdělý, aby se dodržovaly předem dohodnutá pravidla, nenásilně připomíná cíle.

4.6. Informální edukace

Salesiánská výchova využívá informální edukaci, tuto metodu převzala z anglosaského prostředí. Je to přístup k mladému člověku, nebo ke skupině a rozvíjí především mobilní práci s mládeží v klubech a v projektové práci. Úkolem informálních pedagogů je povzbuzování mladých lidí k reflexi jejich životních zkušeností, vyhodnocení poznatků a poučení při nově vzniklé situace. Prioritním úkolem informálních pedagogů je vést mladého jedince ke komunikaci a sebeuvědomění si vlastní životní situace. Tím se bude aktivovat potlačovaný potenciál mladého jedince nebo skupiny. Práce informálního pedagoga je zde založena na

⁷⁰ KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4.

komunikaci a bdělosti ke vznikajícím každodenním situacím mládeže. Ve svém díle Jeffis a Smith vycházejí z osmi principů informální edukace.⁷¹

M. Svoboda ve své práci, na kterou se odvolává M. Kaplánek,⁷² uvádí činnosti s neorganizovanou mládeží. *Tyto principy vycházejí ze tří východisek:*

- *prvním východiskem je osobnost pedagoga*
- *druhým je komunikace*
- *třetím pragmatická pedagogika*

Informální edukace je založena na komunikaci, která vede mladého člověka k osobnímu a sociálnímu rozvoji. Informální výchovu je možné přijímat různými způsoby.

Ve své práci se L. Svoboda mimo jiné, zmiňuje výchovný proces K. Smitha. Ten jako první z informálních pedagogů začal využívat nejrozšířenější přístup, kterým je výchova ke všednímu životu. Podstatu informální pedagogické výchovy vidí v uskutečnění studijního projektu, ke kterému jedinec směřuje všechny své aktivity⁷³. Základním cílem je z neformálních setkání umožnit plánované schůzky, aby se k mladým lidem dostávaly pravidelné lekce výuky. To umožní, aby se jejich vědomosti a dovednosti dostatečně a aktivně rozvíjely. Cílem informálního pedagoga je přijímat svět mladých bez předsudků. Probudit v jedinci smysl pro zodpovědnost a podílet se na společenských hodnotách. Probudit v nich cit pro spravedlnost, etiku, úctu a respekt k jedinečnosti každého člověka. Nejpodstatnější metodou informální edukace označujeme komunikaci.

Pragmatický pedagog podle Jeffise a Smitha vychází z informální pedagogiky, ctí vlastní hodnoty, které sdílí se svými svěřenci a oni je následně v průběhu života předávají dál. Chce, aby našli odpovědi na základě vlastních preferencí a prožitků. Zde nevystupuje pedagog jako autorita, která vychází z jeho postavení a vzdělání. Působí spíše jako moderátor, který usměrňuje proces prožívání a reflexe. Přítomnost vychovatele jako autority využívá pouze, aby ukazoval směr k cíli. Současně dohlíží, aby všichni účastníci skupiny měli rovnou příležitost. Tato výchova je učí a vede k demokracii (participaci). Jedinec se učí ze získaných

⁷¹ KAPLÁNEK, Michal. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7. (S. 90)

⁷² Srov. tamtéž

⁷³ <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1405764823.pdf> (S. 64 – 67. 11. 3. 2017)

zkušeností. K cíli můžou vést různé cesty a řešení je někdy otevřené. Pragmatická pedagogika někdy považuje i cestu za cíl.

Výzkumné šetření

V praktické části své bakalářské práce jsem uskutečnila rozhovory v několika salesiánských střediscích. Tyto rozhovory dále zběžně rozebírám a jejich doslovná znění (se souhlasem respondentů byly pořízeny příslušné audio záznamy) jsou ve formě DVD přílohou této bakalářské práce.

5. Osobní návštěva salesiánských center

Při návštěvě salesiánských středisek byly během interview respondentům pokládány otevřené otázky s cílem, co nejvíce se dovědět o příslušných zařízeních. Dotazy byly zaměřeny na používané výchovné metody, pracovní podmínky, klienty, ale také na pracovní problémy pracovníků zařízení. Tyto otázky jsem si předem sama pečlivě připravila a promyslela.

5.1. Otázky pro zaměstnance zařízení

Pro plánované rozhovory jsem si nejprve vybrala vhodné respondenty, a to takové, kteří by mi mohli poskytnout zajímavé informace. Tyto respondenty jsem následně oslovila dopisem, ve kterém jsem je obeznámila se svým úkolem a poprosila je o spolupráci a krátké interview s odvoláním na svou bakalářskou práci. Informovala jsem je o tom, že odpovědi na otázky jsou důležité pro praktickou část mé bakalářské práce a požádala je rovněž o svolení k audio záznamu případného rozhovoru a jeho použití pro účely bakalářské práce, kdy bude záznam uchován v elektronické podobě. V případě kladné odpovědi jsem respondenty osobně navštívila a položila každému z nich formou dotazníku několik otázek:

- a.) Jakou pracovní pozici zastáváte?
- b.) Jak dlouho tuto činnost zastáváte?
- c.) V čem vidíte pozitiva své práce?
- d.) V čem vidíte nedostatky?
- e.) Co byste zlepšili?

Dále jsem s nimi vedla strukturovaný rozhovor, při kterém jsem pokládala otázky týkající se výchovných metod. Jednalo se o tyto dotazy:

- a.) S jakou mládeží se setkáváte při výkonu své práce?
- b.) Které výchovné metody využíváte nejčastěji?
- c.) Které výchovné metody se vám nejvíce osvědčily?
- d.) Máte nějakou oblíbenou metodu, kterou si získáte důvěru jedinců?
- e.) Využíváte nějaké rituály při příchodu/odchodu (podání ruky, modlitba, křížek na rozloučenou)?
- f.) Jaké jsou cíle vaší práce s mládeží?
- g.) Myslíte si, že je vaše práce dostatečně doceněná?

5.2. Rozhovory se zaměstnanci salesiánských center

Níže shrnuji obsah dotazníků a rozhovorů se zaměstnanci salesiánských center. U každého z osmi respondentů uvádím charakteristiku jeho pracovní pozice, popis výchovných metod a uvádím případný komentář pozitivních a negativních podnětů.

První rozhovor jsem uskutečnila v salesiánském středisku Trnovany v Teplicích, v areálu Luna. Mluvila jsem se vzdělaným, dlouholetým salesiánem P. K. Mládež, která toto středisko navštěvuje, se nachází ve věku 13 až 26 let a je z 85 % romského původu. Zbytek členů střediska tvoří cizinci a mládež s problematickým chováním. P. K. ve své práci využívá osobní vztah založený na důvěře, otevřenosti, přátelství a demokracii. Práci popisuje slovy: „*Snažím se navázat přirozený vztah*“. Jeho cílem je, aby klienti dokončili středoškolské vzdělání a rozvinuli potenciál, který v sobě mají. Největší překážky vidí v rodině, která nepůsobí výchovně na své děti.

Druhý respondent, J. Š., také zaměstnanec centra Trnovany v Teplicích v areálu Luna, je laik⁷⁴, manažer a v současné době také pedagog volného času. Má vysokoškolské vzdělání a dlouholetou praxi v oblasti salesiánské pedagogiky. Několik let pracoval v salesiánském

⁷⁴ §2. Salesiáni spolupracovníci, kteří jsou laiky, uskutečňují svůj apoštolátní závazek a prožívají salesiánského ducha v každodenních situacích svého života a své práce s vnímavostí a způsobem, jenž je charakteristický pro laiky.

středisku v Plzni. Svůj pracovní přístup shrnuje slovy: „*Za základ považuji navázat vztah, kontakt a zaujmout.*“. Problémy vidí ve špatném příkladu rodiny. Na to, aby bylo možné zajistit práci s problémovými rodinami, však schází pracovníkům sociálních aktivizačních služeb finanční prostředky. „*Je zde mládež, která studuje na střední škole, ale druhá polovina ani nezačala chodit do praktické školy. Mládež, s kterou nenavážeme kontakt, zůstane venku mimo středisko*“, dodává J. Š. ohledně situace mládeže. Společenský problém pro dospívající mládež vidí především v lhostejnosti a špatném vlivu rodiny.

Třetí respondent, J. Č., je laik, pochází ze salesiánského střediska Štěpána Trochty v Teplicích (Prosetice, areál Arkády). Pracuje ve středisku 12 let, je pedagogem volného času a má středoškolské pedagogické vzdělání. Je rovněž autorem salesiánského loga zmíněného centra. „*Ve své práci přicházím do styku jak s romskou mládeží, tak s cizinci. Využívám osobní přístup a preventivní metodu Dona Boska*“, dodává k náplni své práce. Věk mládeže, která středisko, navštěvuje se pohybuje mezi 6ti a 26ti lety. Ze všech respondentů na mě J. Č. působil nejvíce pozitivním dojmem.

Další respondent, P. Š., je též zaměstnanec Salesiánského střediska Štěpána Trochty v Teplicích (Prosetice, areál Arkády). Na počátku vykonával funkci asistenta pedagoga. V současné době pracuje jako pedagog volného času. Ve středisku působí celkem 8 let. Má středoškolské pedagogické vzdělání. „*Nemáme žádné rituály, maximálně si pláceme rukou. Na závěr setkání máme diskusi na určité téma. Této chvílce říkáme „slůvko“.* Naposledy jsme diskutovali na téma voda“, dodává P. Š. ohledně své práce. Mládež, kterou ve středisku vede, reprezentuje ČR ve sportovních aktivitách.

L. B., další respondent, je laik působící v oratoři salesiánského klubu mládeže Rumburk – Jiříkov od roku 1993. Má vysokoškolské pedagogické a teologické vzdělání. Pozitiva vidí především v možnosti pomoci lidem, kteří nepocházejí z dobrého rodinného prostředí. L. B. kritizuje státní politiku: „*stát má vysoké požadavky na vzdělání pracovníků v sociálních službách, ale není je schopen adekvátně ohodnotit, ani zajistit dobré podmínky pro práci s lidmi.*“

J. P. je laik pracující již 3 roky v salesiánském klubu mládeže Rumburk – Jiříkov. V minulosti se účastnil misie v Bulharsku. Má vyšší pedagogické vzdělání. Také J. P. se

vymezuje proti přílišnému lpění státu na formální vzdělání zaměstnanců v sociální oblasti: „*je mnoho lidí bez práce, kteří by práci v salesiánském centru vykonávali s nadšením, ale nesplňují legislativu vzdělání*“. Ohledně zásad své práce J. P. sděluje: „*Metodou, kterou nejčastěji využívám, je vstřícnost. Navazuji rozhovory a snažím se být příkladem. Dále se snažím být objektivní a nedělat mezi lidmi rozdíly. Sleduji cíle práce, kdy se snažím, aby se moji svěřenci posunuli dál v pozitivním slova smyslu a měli radost ze života.*“

M. B. je laik, který pracuje v Salesiánském středisku mládeže - dům dětí a mládeže Plzeň jako ředitel střediska. Je dále pelagický pracovník klubu Balon. Jako pozitivum ve své práci vnímá děti, práce s dětmi je pro něj skutečně důležitá, na rozdíl od peněz. Sám říká: „*Jsem senzitivní k příběhům dětí*“. V souvislosti s klubem Balon je jeho cíl, naučit děti komunikovat jak s vrstevníky, tak s dospělými lidmi. V souvislosti s celým střediskem a posláním salesiánů svůj cíl M. B. spatřuje ve využívání preventivního systému Dona Boska.

M. S. je dlouholetý salesián a ředitel komunity v Plzni. Pracuje zde rok jako koordinátor práce s dobrovolníky a dále 32 let jako salesián. Ohledně pozitiv sděluje: „*Jsmo světová organizace a jako celek sdílíme světová bohatství. Pozitivně vnímám i globální nedostatek, protože je před námi hodně práce a my máme možnost něco vylepšovat, a tím se posouvat dál. Můžeme něco hezkého připravit nebo vylepšit ne jako jednotlivci, ale společně. Jedná se vlastně o společnou práci, která neustále probíhá.*“ Co se týče metod, M. S. dodává: „*Využíváme metodu rodinnosti a důvěry. Věříme si. Je důležité především projevovat důvěru mladým lidem.*“ M. S. je rád, když k němu mládež přistupuje s důvěrou a pozná ho při hře a při sportu, či jiné činnosti, ale současně ho dokáže oslovit i ohledně duchovních záležitostí.

Níže uvádím příklad dvou vybraných rozhovorů pořizovaných během mého výzkumu, které stojí v rámci této práce za doslovné zveřejnění v celém znění:

„*V salesiánském středisku Štěpána Trochty pracuji od konce roku 2009. Nejprve jsem tu byl zaměstnán jako asistent pedagoga, po složení státní maturity pak jako pedagog volného času. Vedl jsem tu mnoho různých kroužků, například break dance, lezení na umělé horolezecké stěně a různé sportovní aktivity. Reprezentovali jsme rovněž ČR v malé kopané v SK, kde jsme se umístili jako 11. z 38 týmů. Nyní se převážně věnuji kroužkům fitness, fotbalu a boxu.*“ (J. Č., Středisko Štěpána Trochty, Teplice)

„Ve středisku pracuji od roku 2006. Vedl jsem různé kroužky (break dance, hra na kytaru, střih videa) a podílel se na různých projektech. Úspěšně jsme natočili film z letního tábora. Dále jsme se účastnili mezinárodní hip hopové soutěže, kde jsme získali cenu za nejlepší multikulturní text na téma „rovnost a tolerance“. Také jsme založili skupinu „Descotrol“, se kterou jsme natočili dvě alba a získali 1. místo v mezinárodní hip hopové soutěži slovenské T-musiccity s písní „Odrasť mojej duše“ (kategorie hip hop/rap). V současné době mám na starosti hudbu a počítače, tvořím ale také grafiku. Vytvořil jsem nové logo a maskota beránka Sawyho.“ (P. Š., Středisko Štěpána Trochty, Teplice)

5.3. Vyhodnocení rozhovorů a dotazníků

Každý z respondentů má ve své profesi specifický přístup. Společnými charakterovými rysy zaměstnanců, se kterými jsem hovořila, jsou přátelskost, otevřenost a důsledné dodržování principů zavedených Donem Boskem. Je velice znát, že zaměstnanci berou svou profesi spíše jako své životní poslání než jako pouhé zaměstnání. Mají velmi osobní vztah ke svým svěřencům. Každý zaměstnanec salesiánského zařízení má dále určité specifické výchovné metody, cíle a rituály. Tyto prvky – výsledky svého výzkumu - jsem se pokusila přehledně shrnout v Tabulce 1.

Co se týče vlivu současnosti, centra rozhodně drží krok se soudobými trendy. Nabízejí pestré škálu aktivit, od sportu a kultury, až po výpočetní techniku. Je znát vliv moderní doby, ať již v kultuře (např. v centrech je velmi populární hudební styl hip-hop), sportovní aktivity (horolezecké stěny), či chytlavé gesto - plácnutí „high five“. Centra poskytují možnost vzdělávání v oblasti výpočetní techniky, čímž drží krok s moderní dobou. Svěřenci tak mají možnost získat dnes tolik žádanou počítačovou gramotnost.

Během rozhovorů s respondenty bylo často skloňováno slovo „rodina“. Rodiny, které neplní dobře svoji výchovnou funkci, se většinou nestarají o to, jak děti tráví svůj volný čas. Nabízí nevhodné volnočasové alternativy, jakými jsou například televize, tablety a sociální sítě. Jejich působení často bývá negativní. Například trávením času u televize děti nahradí vlastní aktivitu pasivním sledováním pořadů, což neblaze působí nejen na jejich kreativitu, ale také na sociální vztahy a jejich tělesnou kondici. Kluby se snaží poskytnout dospívající mládeži prostor k vzájemnému setkávání s vrstevníky a nabízí vhodné volnočasové aktivity

pod vedením profesionálních pracovníků. Většina klubů zaměřená na cílovou skupinu klientů má nízkoprahové prvky a je zařazena do ČAS⁷⁵.

⁷⁵ Česká asociace streetwork o.s., která sdružuje nízkoprahové sociální služby (CAS) je profesní organizace zastupující fyzické a právnické osoby působící v oblasti nízkoprahových služeb.

Tabulka 1: Výzkum v salesiánských zařízeních, charakter výchovných metod. Údaje jsou uvedeny na základě osobního interview s osmi respondenty center (všem respondentům byly kladeny stejné dotazy). Pořízené audio záznamy rozhovorů jsou dostupné (se souhlasem respondentů) na příloženém DVD.

Iniciály respondenta	P. K.	J. Š.	J. Č.	P. Š.	L. B.	J. P.	M. B.	M. S.
Metoda Dona Boska	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Salesián	Ano	-	-	-	-	-	-	Ano
Laik	-	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	-
Výchovný cíl	Rozvinout ve svěřencích vrozený potenciál	Podporovat to, co je v člověku zdravé	Těšit se i z maličkostí	Probudit v mládeži radost z pohybu	Být zodpovědný za své jednání	Být objektivní a nedělat rozdíly	Naučit děti komunikovat s dospělými a vrstevníky	Naučit mládež hledat pravdu o duchovních záležitostech
Charakteristický výchovný směr	Osobní přístup; přirozený vztah	Osobní přístup	Positivní přístup		Metoda prostředí	Positivní přístup; osobní příklad	Být senzitivním k příběhům dětí	Metoda rodinnosti; důvěra v sebe sama
Rituál	Slůvko		Slůvko	Plácnutí „High five!“			Plácnutí „High five!“	Slůvko

Závěr

Salesiáni Dona Boska (také Společnost sv. Františka Saleského) jsou důležitou římskokatolickou kongregací věnující se výchově problémové mládeže. V současnosti se jedná o jednu z největších a nejvlivnějších řeholních společností. Tuto kongregaci založil v roce 1859 italský kněz Don Bosko a pojmenoval ji k počtě svatého Františka Saleského. Heslo salesiánů je latinské „*Da mihi animas, cetera tolle*“, což v českém překladu znamená „Dej mi duše, ostatní si vezmi“. Sv. Don Bosko tak chtěl říci, že chce Bohu pomoci se spásou lidských duší, čímž měl na mysli především duše problémových chlapců z ulic, kterým se věnoval, a je pro tuto věc ochoten obětovat vše. V České republice salesiáni aktuálně provozují 13 Salesiánských středisek mládeže (jejich oficiální zkratka je SaSM).

Po roce 1990 došlo k četným změnám a salesiáni čelili mnoha novým výzvám, ať už se jednalo o náročné opravy navrácených budov, které byly zabaveny minulým režimem, či „roubování“ zaběhlých metod na mládež z okraje společnosti, která je v moderní době ohrožena zcela novými patologickými vlivy (drogy, gamblerství, internet, vliv moderních technologií), než jak tomu bylo dříve. Proto také některé metody dostaly jistých aktualizací, jak vyplynulo z rozhovorů s respondenty center. Naproti tomu, *jádro* přístupu zůstalo v nezměněné podobě, přesně v duchu Dona Boska. O tom navenek svědčí rovněž výpovědi respondentů center, jejichž životní kréda v Boskově duchu vyzdvihují principy jako *lidský vztah, kontakt, lidský přístup*, či *rozvinutí lidského potenciálu*.

Ohledně modernizace přístupu salesiánských metod by bylo dobré zmínit, že salesiáni začali využívat moderní způsoby šíření své vize. V tomto smyslu využívají internet (salesiáni mají velmi propracované internetové stránky s kvalitními informacemi), posílili svůj vliv na školách (vyšší odborná škola JABOK, teologická fakulta Jihočeské a Palackého univerzity), posílili publikační aktivitu (zřízení nakladatelství Portál, vydávání Salesiánského magazínu a dětského časopisu Nezbeda) a zapojili rovněž sdělovací prostředky (Radio Proglas, čT Brno, TV Noe, ostravské Telepace a Salesiánské audio-video centrum).

Předmětem této bakalářské práce byla salesiánská pedagogika a její vývoj v České republice po roce 1989. Salesiánská pedagogika je systém vzdělávání a výchovy dětí z okraje společnosti, který je schopen specifickými metodami přivést takové děti do prosperujících životních podmínek. Program salesiánských středisek však funguje i jako prevence a chrání mladé lidi, aby se nedostali do nežádoucích situací, či například nevyhledávali nevhodné pouliční party. Tento výchovný systém prodělal v historii značný vývoj a jeho výsledkem je

účinný způsob výchovy aplikovatelný i v dnešní době. Má nebývalý potenciál významně pozdvihnout kvalitu života dětí ulice, problémové romské mládeže a dětí z okraje společnosti. Ze společenského a etického hlediska se jedná o velmi ušlechtilý výchovný systém, jehož prvky jsou až zarážejícím způsobem prosté. Jsou založeny na *laskavosti, rozumu a náboženství*. Na rozdíl od klasických pedagogických pracovníků, salesiánští pedagogové mají daleko hlubší cíle, které se týkají rozvoje mladého člověka nejen po stránce tělesné a intelektuální, ale rovněž po stránce duševní, spirituální a společenské. Prioritním cílem je v tomto ohledu připravit mladého člověka na život tak, aby se z něj stal poctivý a zodpovědný občan, který bude žít křesťanským životem a tuto životní filozofii si bude celý život uchovávat. V této souvislosti bych chtěla vyjádřit úctu k dílu Dona Boska, který se zasloužil o zrození tohoto výchovného systému. Obětoval svůj život za své poslání a tím zasadil silný odkaz do budoucnosti, který svou hloubkou a smyslem člověka jako takového převyšuje. Současně jsem potěšena vzrůstem počtu salesiánských středisek a jejich prosperitou, kterou jsem měla možnost osobně posoudit.

Seznam použitých zdrojů

BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše: salesiánská tradice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Dějiny křesťanských spiritualit. ISBN 80-7192-882-8.

BOSCO, T. *Dej mi duše: Salesiánská tradice*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7192-882-8. s. 129.

DUDOVÁ, A., KAPLÁNEK, M., MACKŮ, R. *Mnohotvarý fenomén animace*. Pokus o rozdělení animace na základě východisek a cílového zaměření jednotlivých typů animace. Pedagogická orientace, 2011, roč. 21, č. 3, s. 284–304. ISSN 1211-4669.

KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7.

KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4.

KUBÍK, F., KUTARŇA, J. *Aktualizácia prevetívneho systému v dnešných časoch*. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8132-095-8.

MACÁK, L. *Výchovné metódy používané v salesiánských strediscích mládeže v Českej republike*. 2009, České Budějovice. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Teologická fakulta. Vedoucí práce Doc. Michal Kaplánek, Th.D.

MOTTO, F. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava 2, Miletičova 7.: DON BOSCO, 2005. ISBN 80-80-8074-022-4.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B. a HOUBAUER, B. *Pedagogika volného času*. Klapkova 2, 182 00 Praha 8: Portal, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

SKLENÁŘ, M. *Salesiánská příručka do kapsy: pro animátory a dobrovolníky, kteří se inspirojí přístupem Dona Boska*. Salesiánská asociace Dona Boska, o. s. (SADBA) Kobylišké nám. 1, 182 00 Praha 8. 182 00 Praha 8, 2012.

SVOBODA, M. *Modely pastorace mládeže uplatňované v salesiánských v České republice*. České Budějovice, 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Teologická fakulta Katedra pedagogiky.

SVOBODA, M. *Sociálně-pedagogické přístupy práce s "neorganizovanou mládeží" v nízkoprahových zařízeních a otevřených klubech pro děti a mládež*. České Budějovice, 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Teologická fakulta Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Michal Kaplánek.

Stanovy a pravidla Společnosti svatého Františka Saleského. [[1984]. ISBN neuvedeno.

VÁŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu – Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002.

VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky: salesiánské prázdninové tábory v době totality*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-705-1.

VÁŇOVÁ, J., KAPLÁNEK, M. *Práce v salesiánském duchu – Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR*. Praha: Salesiánská provincie, 2002.

VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky: salesiánské prázdninové tábory v době totality*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-705-1.

Internetové zdroje

www.sdb.cz/salesiani/kestazeni/?download=33 (8.5.2016, 15:09)

<http://www.sasmcb.cz/o-nas/preventivni-system/> (17.2.2017, 20:00)

www.svobodnenoviny.eu/salesianska-vychova-romu-bezmezna-trpelivosti-seb. (8.5.2016, 15:09)

www.fma.cz/vychova [Výchova | FMA - Dcery Panny Marie pomocnice](#) (8.5.2016, 15:09)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Bosco (8.5.2016, 15:09)

www.pametnaroda.cz/story/kadlecik-sdb-pavel-1953-3309 (8.5.2016, 2:53)

http://www.ped.muni.cz/z21/2007/konference_2007/sbornik (17.2.2017, 20:00)

https://cs.wikipedia.org/wiki/Salesiánské_středisko_mládeže#Salesi (3.3.2017, 16:09)

https://theses.cz/id/ijdajv/downloadPraceContent_adipIdno_10414 (17.2.2017, 20:00)

http://theses.cz/id/orjc2d/downloadPraceContent_adipIdno_10035 (17.2.2017, 20:00)

www.pametnaroda.cz/story/kadlecik-sdb-pavel-1953-3309 (8.5.2016, 2:53)

<http://www.janbosko.pavucina.org> (15.4.17, 10:55)

<http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1405764823.pdf> (11.3.2017, 11:15)

<https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2014/V285/animace-predn1.ppt> (17.2.2017, 20:00)

Seznam příloh

Příloha: DVD s audio záznamem interview s respondenty salesiánských center (se souhlasem respondentů).